

სსიპ იაკობ გოგებაშვილის სახელობის
თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

გიორგი კალანდაძე

ტექსტოლოგიური და საგამომცემლო კვლევები
გაბრიელ მცირის „გზრგზნის“ შესახებ

სპეციალობა:

ტექსტოლოგია და გამოცემათმცოდნეობა

ფილოლოგიის დოქტორის (1005) აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

თელავი
2019 წელი

ნაშრომი შესრულებულია სსიპ იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელები:

ქეთევან გიგაშვილი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

მაია ნინიძე, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, მოწვეული პროფესორი

შემფასებლები:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, ლია კიკნაძე

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, ნანა ჩიკვატია

დაცვა შედგება 20____ წლის ”_____” _____, _____ საათზე სსიპ იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე: კორპუსი _____ აუდიტორია _____

მისამართი: საქართველო, თელავი, 2200
ქართული უნივერსიტეტის ქუჩა N 1
ტელ: +995 350 27 24 01

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება სსიპ იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკასა და ვებ-გვერდზე <http://tesau.edu.ge>

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი,
ფილოლოგიის დოქტორი, პროფესორი ნინო კოჭლოშვილი

სადისარტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

ქართველ მოღვაწეთა მიერ ჩვენთან თუ სხვა ქვეყნების ეკლესია-მონასტრებში იქმნებოდა ორიგინალური სასულიერო ნაშრომები და ითარგმნებოდა ქრისტიანული ლიტერატურა. ამ მიმართულებით XVII-XVIII საუკუნეებში გარეჯის მრავალმთის მონასტრებში მყოფ პირთა მოღვაწეობა განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია.

გარეჯის მონასტერთა წიაღში შეიქმნა: ქართველ წმიდანთა ცხოვრების ამსახველი ნაშრომები, კრებულები დოგმატური საკითხების ირგვლივ, ლიტურგიკული მწერლობის ნიმუშები, ორიგინალური თხზულებები და პატერიკული კრებულები, რომლებიც ქართული სასულიერო მწერლობის საგანძურს წარმოადგენს.

XVIII საუკუნის ბოლოს გარეჯის კომპლექსში, კერძოდ იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მონასტერში, მოღვაწეობდა გაბრიელ მცირე, რომელიც ამ დროის გარეჯის ლიტერატურული სკოლის ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენელია. მისი შემოქმედების შესახებ თუმცა აქა-იქ იყო მეტ-ნაკლებად ფასოვანი ცნობები, მაგრამ ამ მეტად მნიშვნელოვანი მოღვაწის ცხოვრებისა და შემოქმედების ფუნდამენტური მეცნიერული გამოკვლევა დღემდე არ არსებობდა.

ჩვენ შესაძლებლობის ფარგლებში მოვიძიეთ გაბრიელ მცირის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ირგვლივ არსებული მასალა, მისი ანალიზის საფუძველზე ჩამოვაცალიბეთ ჩვენეული ხედვა და მივიღეთ შესაბამისი დასკვნები. ძირითად საკვლევ საგნად ავირჩიეთ ტექსტოლოგიური და საგამომცემლო კვლევები გაბრიელ მცირის „გვრგვნის“ შესახებ.

გამოიკვეთა შემდეგი საკითხები:

- *წმიდა გაბრიელ მცირის ცხოვრება და მოღვაწეობა;*
- *„გვრგვნის“ არსებული ხელნაწერები, მისი შემდგენლის ვინაობის დაზუსტება და კრებულის სტრუქტურა;*
- *„გვრგვნის“ ავტოგრაფული და არაავტოგრაფული ტექსტების ტენდენციები;*
- *ავტოგრაფების შედარებითი კვლევა და ძირითადი წყაროს არჩევა;*
- *„გვრგვნისში“ შემავალ თხრობათა წარმომავლობა.*

საკვლევი თემის აქტუალობა და ძირითადი მიზანი:

ჩვენი კვლევის უმთავრეს საგანს წარმოადგენს წმიდა გაბრიელ მცირის მიერ შედგენილი კრებული „გვრგვნი“, რომელიც 100 სწავლას შეიცავს. ამ ლიტერატურული ძეგლის მრავალმხრივმა და დეტალურმა შესწავლამ ობიექტური, მეცნიერული წარმოდგენა მოგვცა საკვლევ საკითხთა ირგვლივ.

შევისწავლეთ წმიდა გაბრიელის მიერ 1780-იანი წლებიდან 1802 წლამდე გაწეული ლიტერატურული მოღვაწეობა, რის საფუძველზეც დავადგინეთ მისი შემდგენლობით-რედაქტორული თავისებურებები, წიგნის სათაურთა და მასში შემავალი თხრობების რაოდენობათა სიმბოლური გააზრება.

მოვიძიეთ და გამოვიკვლიეთ გაბრიელ მცირის ცხოვრების დღემდე შეუსწავლელი ზოგიერთი დეტალი, რომელიც ამდიდრებს წარმოდგენას მისი სასულიერო ცხოვრებისა და ამდენად - მისი სასულიერო-ლიტერატურული მოღვაწეობის მოტივაციის შესახებ.

კვლევის ფარგლებში შევადგინეთ გაბრიელ მცირის ლიტერატურული დანატოვარის სრული ბიბლიოგრაფია, რაც დღემდე არ არსებობდა. შევისწავლეთ არსებული ხელნაწერები და განვსაზღვრეთ, რომელი მათგანია ავტორიზირებული და რომელი - არა.

სამეცნიერო ნაშრომის ძირითადი ნაწილი დათმობილი აქვს კრებულ „გზრგზნის“ ავტოგრაფული და არაავტოგრაფული ტექსტების კვლევას და მათ შედარებით ანალიზს; მისი მეცნიერული ტექსტის დადგენას; კრებულში შემავალ თხრობათა წარმომავლობის შესწავლას; გაბრიელ მცირის ახლებლურ მიდგომებს შემდგენლობითი და რედაქტორული თვალსაზრისით; ამ ახლებური მიდგომების ეფექტურობას: თუ როგორ ზემოქმედებას ახდენს იგი მკითხველზე, მსმენელზე. შევადგინეთ „გზრგზნის“ ნუსხების სრული ჩამონათვალი და თითოეულ მათგანს დავურთეთ აღწერილობა.

შევისწავლეთ წმიდა გაბრიელის ლიტერატურული დანატოვარი, დღეისთვის ხელმისაწვდომი ყველა ნაშრომი, დავასაბუთეთ მათი ავტორობა, კრებულთა შედგენილობასთან დაკავშირებული საკითხები, ნაშრომებში შემავალ თხრობათა წარმომავლობა და სხვა.

დასახული მიზნები, მათი კვლევა და წამოჭრილი საკითხების შესახებ დასკვნები განსაზღვრავს წინამდებარე სადისერტაციო თემის აქტუალობას. ნაშრომი ნათელს ჰფენს რამდენიმე უცნობ თუ ნაკლებად შესწავლილ საკითხს, რაც ქართველ ლიტერატურათმცოდნეებს ხელს შეუწყობს XVII-XVIII საუკუნეების სასულიერო მწელობის შემდგომ კვლევაში.

ნაშრომის კვლევის ობიექტი და მეთოდები:

სადისერტაციო ნაშრომზე მუშაობისას გამოვიყენეთ სიმკვლევით-საცავებში დაცული ხელნაწერები, ასევე: სტატიები, მონოგრაფიული ნაშრომები, ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა კვლევები და ინტერნეტკვებები, რომლებშიც წარმოდგენილი იყო ჩვენი მეცნიერული შრომისათვის საჭირო მრავალმხრივი მასალა.

ტექსტში ზოგიერთი სიტყვის ამოკითხვისთვის გამოვიყენეთ გამორიცხვის მეთოდი; ზოგადი ტექსტური თავისებურებების შე-

სასწავლად შევქმენით გაბრიელ მცირის ნაშრომების ელექტრონული ბაზა და გამოვიყენეთ კვლევის კორპუსული მეთოდი; შრომების ავტორობის დასადგენად გამოვიყენეთ კომპლექსური ატრიბუციული მეთოდი; ზოგიერთი ბიოგრაფიული მოვლენის თარიღის დასადგენად გამოვიყენეთ ისტორიულ-შედარებითი მეთოდი.

ნაშრომის ძირითადი შედეგები და მეცნიერული სიახლეები:

ნაშრომის მეცნიერულ სიახლეს წარმოადგენს გაბრიელ მცირის კრებულის „გზრგზნის“ კომპლექსური მეცნიერული შესწავლა, ტექსტის დადგენა და მისი ორიგინალური, დიდაქტიკურ შედეგზე ორიენტირებული საშემდგენლო სიახლეების წარმოჩენა. სადისერტაციო შრომის ფარგლებში ჩატარებული კვლევების საფუძველზე გამოვკვეთეთ შემდეგი სიახლეები:

- *გაბრიელ მცირის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ახალი დეტალები;*
- *ქართული და საზღვარგარეთული წყაროების საფუძველზე შევადგინეთ გაბრიელ მცირის ლიტერატურული მემკვიდრეობის ბიბლიოგრაფია;*
- *მოვამზადეთ კრებულ „გზრგზნის“ ხელნაწერთა ჩამონათვალი და მათი აღწერილობა;*
- *რვა ხელნაწერისა და ერთი ბეჭდური წყაროს შედარების საფუძველზე დავადგინეთ კრებულ „გზრგზნის“ კრიტიკული ტექსტი და მას დავურთეთ მეცნიერული აპარატი;*
- *ავტოგრაფული და არავტორიზებული ტექსტების შედარების საფუძველზე წამოვაჩინეთ მათი ურთერთდამოკიდებულება და თავისებურებები;*
- *დავადგინეთ „გზრგზნში“ შემავალ თხრობათა უმეტესი ნაწილის წარმომავლობა.*

ნაშრომის პრაქტიკული ღირებულება:

ნაშრომი ნათელს ჰფენს გაბრიელ მცირის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის უცნობ და შეუსწავლელ საკითხებს. მასში მეცნიერულადაა შესწავლილი კრებულ „გზრგზნის“ ტაქსტი, მისი წამომავლობისა და ავტორობის საკითხი.

„გზრგზნის“ მეცნიერულად შესწავლილი ტექსტი და ვარიანტული სხვაობანი ხელს შეუწყობს ქართული ენის მკვლევარებს XVIII საუკუნის მიწურულისა და XIX საუკუნის დასაწყისის ძირითადი შემდგენლობით-რედაქტორული ტენდენციების, აგრეთვე სასულიერო ჟანრის ძირითადი თავისებურებებისა და ქართული ენობრივი ქსოვილის შესწავლის საქმეში, განსაზღვრავს გაბრიელ მცირის როლს ქართული სასულიერო მწერლობის განვითარებაში. კვლევის

შედეგები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს უმაღლეს სასწავლებლებში ჰუმანიტარული მიმართულების სპეციალობებზე ქართული ლიტერატურის ისტორიისა და ტექსტოლოგიის სალექციო კურსების სწავლებისას.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა:

სადისერტაციო ნაშრომი შედგება კომპიუტერულად ნაბეჭდი 171 გვერდისაგან, შეიცავს შესავალს, 5 თავს, ქვეთავებს და დასკვნებს. სადისერტაციო ნაშრომს ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სია. ცალკე დანართად წარმოდგენილია გაბრიელ მცირის „გზრგზნის“ ტექსტოლოგიურად შესწავლილი და გამოსაცემად მომზადებული ტექსტი მეცნიერული აპარატითურთ.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი:

შესავალში წარმოჩენილია საკვალიფიკაციო ნაშრომის ძირითადი მიზანი, კვლევის აქტუალობა და გააზრებულია ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება. ხოლო თვით ნაშრომში დეტალურად არის განხილული შესავალში დასახული მიზნები და მოცემულია დასკვნები ამა თუ იმ საკითხის შესახებ.

თავი I

წმიდა გაბრიელ მცირის ცხოვრება და მოღვაწეობა მასალაზე ბიოგრაფიისათვის

გაბრიელ მცირის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ირგვლივ ისტორიულ საბუთებში მწირი ცნობები მოიპოვება. დღემდე მისი ვრცელი და ზუსტი ბიოგრაფია არ არსებობს. ამიტომ მოგვიხდა ზოგიერთი თარიღის დადგენა, ან ვარაუდის გამოთქმა. ჩატარებული სამუშაოების საფუძველზე დადგინდა გაბრიელ მცირის ბიოგრაფიის ზოგიერთი ახალი დეტალი.

ოქსფორდის უნივერსიტეტის ბოდლეს ბიბლიოთეკაში არსებული „ჯუარშემოსილის“ ხელნაწერის ტექსტის კვლევამ ცხადყო გაბრიელ მცირის მონასტერში მისვლის თარიღი. ამ ცნობის მიხედვით, წმიდა გაბრიელი მონასტერში დიდსქემოსანი სერაფიონის გარდაცვალების შემდგომ მისულა. მამა სერაფიონი 1773 წელს გარდაიცვალა. ამ ცნობიდან ცხადი ხედება, რომ გაბრიელ მცირე მონასტერში 1773 წლის ახლო ხანებშია მისული. ცხადია, ამ თარიღამდე წმიდა გაბრიელი ბერად ჯერ არ იქნებოდა აღკვეცილი. ბერობამდე კი იგი თბილისის მკვიდრი, ხელობით მკერავი ყოფილა, ჰყოლია დედა და ძმები.

ივანე ლოლაშვილის აზრით, როდესაც წმიდა გაბრიელი მონას-

ტერში მივიდა, იგი 20-25 წლის იყო. ამ აზრის დამადასტურებელი დოკუმენტური წყარო ამ დროისათვის სიძველეთსაცავებში არ ჩანს. ამისდა მიუხედავად, თუ მის აზრს გავითვალისწინებთ (იქნებ იგი ფლობდა ამის შესახებ დოკუმენტურ ცნობებს), შესაძლო გახდებოდა გვევარაუდა წმიდა გაბრიელ მცირის დაბადების თარიღი. კერძოდ: 1773 წელს გამოკლებული 20-25 წელი, ანუ 1748 წლიდან 1753 წლამდე.

ფაქტების შეჯერების საფუძველზე გამოიკვეთა დროის მონაკვეთი, როდესაც წმიდა გაბრიელი მღვდლად აკურთხეს: 1. „ჯუარშემოსილში“ წმიდა გაბრიელს მოთხრობილი აქვს შემთხვევა, როდესაც იგი სალოცავად ასულა 6000 მოწამის სამკვალეზე. ამ დროს, 1786 წლის 25 იანვარს, დიდი ბრძოლა გამართულა დავით მეორესა და თურქ-ლექთა ჯარს შორის. წმიდა გაბრიელი ხსენებული შემთხვევის დროს თავს იეროდიაკონად იხსენიებს. 2. გაბრიელ მცირის თხზულების ერთ-ერთ მინაწერზე, რომელიც 1892 წლის 10 ივლისითაა დათარიღებული, იგი თავს იერომონაზად იხსენიებს. ამდენად გაბრიელ მცირის მღვდლად კურთხევა 1786 წლის 25 იანვრიდან 1892 წლის 10 ივლისამდე დროის მონაკვეთში უნდა მომხდარიყო.

სხვადასხვა ისტორიული ფაქტებით დასტურდება წმიდა გაბრიელის ურთიერთობა სამეფო კართან. ამ მიმართულებით მეტად საინტერესოა თხრობა „ჯუარშემოსილიდან“, საიდანაც ჩანს, რომ გაბრიელ მცირე გიორგი მეფეს თან ახლდა იოანე მანგლელის სამცხალის გახსნის დროს. წმიდა გაბრიელის ცნობით, ეს საიდუმლოდ ხდებოდა.

წმიდა გაბრიელ მცირის გარდაცვალების თარიღისა და გარემოების შესახებ ერთმანეთს ორი სხვადასხვა ხელნაწერის ცნობები ავსებს. ესენია: 1. „გვრგვინის“ ნუსხა, გადაწერილი ბატონიშვილ ბაგრატიის მიერ და 2. „ჯუარშემოსილი“. ორივე წყარო გვაცნობს, რომ გაბრიელ მცირე ლეკებს მოუკლავთ მონასტრისკენ მიმავალ გზაზე.

ამ ორ წყაროში განსხვავებულია მონათხრობი მონასტრიდან გაბრიელ მცირის წასვლის მიზეზის შესახებ. პირველი წყაროს მიხედვით, წმიდა გაბრიელი თან წაჰყოლია მთავარდიაკონ იოანე ჩუბინიძეს თბილისში მისი თხოვნით, ოჯახის მონახულების მიზეზით. მეორე წყაროს მიხედვით კი, მონასტრიდან გასვლის მიზეზად გაბრიელ მცირის ავადმყოფობაა დასახელებული.

ჩვენი აზრით, შესაძლოა მამა გაბრიელი ავადაც ყოფილიყო და, ამასთანავე, იოანე ჩუბინიძეს (მის სულიერ ძმას) თან გაჰყოლოდა, მისი მარტო გაშვება მიზანშეწონილად არ ჩაეთვალა. აქვე აღვნიშნავთ, რომ „გვირგვინის“ მინაწერში მხოლოდ გაბრიელ მცირის აღსრულების წელია მითითებული (1802 წ.), ხოლო „ჯუარშემოსილის“ ხელნაწერში - დღე, რიცხვი და თვე (სამშაბათი, 11 მარტი).

გადავამოწმეთ და აღმოჩნდა, რომ 1802 წლის 11 მარტი მართლაც სამშაბათი დღეა. სწორედ ეს არის გაბრიელ მცირის მოწამეობრივად აღსრულების თარიღი. წმიდა გაბრიელი დაკრძალულია იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მონასტერში.

მართალია, გაბრიელ მცირის წმიდანად შერაცხვის ზუსტი თარიღი არსად გვხვდება, მაგრამ კვლევის საფუძველზე განვსაზღვრეთ ხსენებული ფაქტის დროის მონაკვეთი. მეფე გიორგის ძის, ბაგრატ ბატონიშვილის ცნობაში, რომელიც 1815 წლის 3 აპრილით თარიღდება, გაბრიელ მცირე წმიდანადაა მოხსენიებული. როგორც ვიცით, გაბრიელ მცირე 1802 წლის 11 მარტს მოკლეს ლეკებმა. აქედან გამომდინარე დგინდება გაბრიელ მცირის წმიდანად შერაცხვის დროის მონაკვეთი: არაუადრეს 1802 წლის 11 მარტისა და არაუგვიანეს 1815 წლის 3 აპრილისა.

ამ დროს საქართველოში კანონიზაცია, ანუ წმიდანად შერაცხვა სასულიერო და საერო პირთა ერთესულოვანი გადაწყვეტილებით ხდებოდა და არა სინოდის დადგენილებით. ზემოთქმულიდან გამომდინარე, გაბრიელ მცირის კანონიზირებაც ერთესულოვანი გადაწყვეტილებით მოხდებოდა, როგორც ღვაწლით გამორჩეული, წამებული ბერისა. სავარაუდოდ, წმიდა გაბრიელის კანონიზირება მისი დაკრძალვის დროს, ან ამ დროის ახლო ხანში უნდა მომხდარიყო. ამ ვარაუდის საფუძველს გვაძლევს ასევე წმიდა შუშანიკის, წმიდა გიორგი მთაწმინდელისა და სხვა მრავალი წმიდანის კანონიზაციის დრო.

წერილობითი მემკვიდრეობა (ორიგინალური შრომები, შედგენილი კრებულები და მათი გამოცემები)

გაბრიელ მცირემ ლიტერატურული საქმიანობა XVIII საუკუნის 80-იან წლებში დაიწყო. იგი თავდაპირველად უკვე არსებული ხელნაწერების გადაწერას აწარმოებდა, მაგრამ არა როგორც უბრალო გადამწერი. მას წესრიგში მოჰყავდა ხელნაწერები სტრუქტურული და ენობრივი თვალსაზრისით.

წმიდა გაბრიელმა, როგორც რედაქტორ-შემდგენელმა, საეკლესიო მამათა ნაფიქრ-ნააზრევის საფუძველზე შექმნა იმ დროისთვის კარგად ცნობილი წიგნები: „გზრგზნი“, „სამოთხის ყუავილი“, „ოქროს წყარო“, „კლიტე“, „სუფევა“, „მანანა“ და „სამასეული“. ამ კრებულების შედარებითი ანალიზითა და სხვადასხვა წყაროში მითითებული ცნობებით მტკიცდება, რომ ყველა მათგანი გაბრიელ მცირის მიერაა შედგენილი. თითოეულ წიგნში სიმბოლურადაა გააზრებული თხრობათა და თავთა რაოდენობა, ხოლო თხრობები გადამუშავებული სახითაა წიგნში შეტანილი. ამ კრებულთა იდენტური

რედაქტორულ-შემდგენლობითი მიდგომა და ტექსტის თავისუფალი გადამუშავება ცხადყოფს ამ კრებულთა შემდგენლის მიერ დამკვიდრებულ სალიტერატურო პრინციპებს, რასაც მნიშვნელოვანი წვლილი აქვს შეტანილი ქართული სასულიერო მწერლობის განახლება-განვითარების საქმეში.

გარდა იმისა, რომ ყველა ზემოხსენებული წიგნი ერთი სტილით, ერთი და იმავე კომპოზიციური მიდგომითაა შედგენილი, ერთი გამონაკლისის გარდა („სამასეული“), ყველა მათგანს ერთვის „ბეჭედი“, რომელშიც წმიდა გაბრიელს განმარტებული აქვს კრებულთა შემდგენლობითი სიმბოლიკა. აღსანიშნავია, რომ ამ წიგნთა ავტორაფების უმეტეს ნაწილს ერთვის ავტორის ისეთივე ხელრთვა, როგორც მის ორიგინალურ ტექსტებს.

სარედაქციო-შემდგენლობით საქმიანობასთან ერთად, გაბრიელ მცირე ორიგინალურ თხზულებებსაც ქმნიდა. ესენია: „მღუდელმთავრისა ლიტურდიისა განმარტებაჲ სახისმეტყველებითი“, „ცხოვრება და მოქალაქობა ღირსისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა ცქემოსან ონისიფორესი“, „სულიერნი თხრობანი სულთა ღმრთისმოყვარეთანი“, „განმარტება მამაო ჩვენოსი“, „განმარტება მაზარისა“, „მოთხრობა პორფირისათვის“ და „ეპიტაფია სტავროფორესი საფლავსა ზედა პორფირისა“.

მათგან მხოლოდ პირველი ორია გადაწერილი ცალკეულ ნუსხეზად. 1801-1802 წლებში კი წმიდა გაბრიელმა ყველა ეს ნაშრომი გააერთიანა კრებულში, რომელსაც „ჯუარშემოსილი“ უწოდა.

თუმცა „ჯუარშემოსილს“ არ ახლავს ანდერძი, საიდანაც წარმოჩნდებოდა წმიდა გაბრიელის ავტორობა, ასევე თხზულების დაწერის თარიღი, ამ მიმართულებით წარმოებული კვლევა ადასტურებს მის ავტორობასა და დაწერის სავარაუდო თარიღს. „ჯუარშემოსილში“ შემავალ ორ თხზულებას, რომელიც ცალკე ნუსხეზად არის გადაწერილი, ახლავს მინაწერები, საიდანაც დგინდება, რომ მათი ავტორი წმიდა გაბრიელია. „ჯუარშემოსილი“ ვერ შეიქმნებოდა 1802 წლის 11 მარტის შემდგომ, რადგან ამ დროს წმიდა გაბრიელი მოწამეობრივად აღესრულა. ასევე ვერ დაიწერებოდა 1801 წელზე ადრე, რადგან ბერი პორფირი ცოცხალი იყო, წიგნში კი იგი უკვე გარდაცვლილად არის მოხსენიებული და მისადმი გაბრიელ მცირეს მოთხრობა და ეპიტაფია აქვს მიძღვნილი. აქედან გამომდინარე დგინდება, რომ „ჯუარშემოსილის“ შედგენა დასრულებულა 1801, ან 1802 წელს.

გაბრიელ მცირის ბოლო ნაშრომად ჩანს „ქებითი სიტყვა“. ეს ტექსტი მას ბერ იოანიკეს დაკრძავლის დროს წარმოუთქვამს, რომელიც 1802 წელს გარდაიცვალა. ხოლო გაბრიელ მცირე, როგორც აღვნიშნეთ, 1802 წლის 11 მარტს აღესრულა. აქედან გამომდინარე „ქებითი სიტყვა“ 1802 წლის დასაწყისიდან 1802 წლის 11 მარტამდეა დაწერილი.

რაც შეეხება გაბრიელ მცირის ლიტერატურული მემკვიდრეობის ბეჭდურ გამოცემებს, დროის მიხედვით ისინი შეიძლება პირობითად ორ ფაზად წარმოვადგინოთ: 1) 1892-1905 წლებში წმიდა სტეფანე კარბელაშვილის მიერ გამოცემული რამდენიმე კრებული, რომელთა დასტამბვის შემდეგ ამ მიმართულებით დიდხანს აღარაფერი გაკეთებულა და 2) 1934, 1965, 1990, 1992, 1996, 1999, 2002, 2011, 2012, 2013, 2014, 2017, 2018 და 2019 წლებში გრიგოლ ფერაძის, ივანე ლოლაშვილის, ზაზა სხირტლადის, კახაბერ კენკიშვილის, ექვთიმე კოჭლამაზაშვილის, ენრიკო გაბიძაშვილის, მიხეილ ქავთარიას, ვალერი სილოგავას, პავლე წიკლაურის, დავით ჩანანდრისა და გიორგი კალანდაძის მიერ მომზადებული წმიდა გაბრიელ მცირის სრული და ფრაგმენტული ტექსტების გამოცემები.

საქართველოში და საზღვარგარეთ არსებული წიგნთსაცავების, აგრეთვე ბეჭდური წყაროების შესწავლის საფუძველზე შევადგინეთ გაბრიელ მცირის ავტოგრაფებისა და მათი ასლების, ასევე პუბლიკაციების ბიბლიოგრაფია, რაც დღემდე არ არსებობდა.

თავი II

„გვრგვნის“ შემდგენლის ვინაობა, კრებულის სტრუქტურა, ნუსხების ჩამონათვალი და მათი აღწერილობა

„გვრგვნის“ პირველი გამომცემელი სტეფანე კარბელაშვილი ამ წიგნის შემდგენლად არსად იხსენიებს წმიდა გაბრიელს, ხოლო კორნელი კეკელიძე თვლის, რომ მისი შემდგენელი ნამდვილად გაბრიელ მცირეა. ამ მხრივ დამატებითი კვლევა ცხადყოფს, რომ კრებული „გვრგვნი“ ნამდვილად გაბრიელ მცირის მიერაა შედგენილი.

კვლევის შედეგად მიღებული დამატებითი არგუმენტები: 1. „გვრგვნის“ ანდერძში ნახსენებია ადგილი, თარიღი და ასევე სახელი ამ კრებულის შემქმნელისა: ხუცეს-მონაზონი გაბრიელი. 2. „გვრგვნის“ შემქმნელის სახელი ასევე გიორგი მეფის ძეს, ბატონიშვილ ბაგრატს აქვს მოხსენიებული: მღვდელ-მონაზონი გაბრიელი. 3. ადრეული ნუსხები „გვრგვნის“ ხელნაწერისა გაბრიელ მცირის ხელითაა დაწერილი და მათ წმიდა გაბრიელის ხელთრთვა აქვთ დართული. 4. „გვრგვნისა“ და გაბრიელ მცირის მიერ შედგენილი სხვა კრებულების შედარებითი ანალიზით საბოლოოდ დგინდება, რომ იგი ნამდვილად გაბრიელ მცირის მიერ არის შედგენილი. „გვრგვნი“ იკვეთება ზუსტად ისეთივე, იდენტური შემდგენლობითი სტილი, როგორცაა მის მიერ შედგენილ სხვა კრებულებში: კერძოდ, თავებისა და თხრობების რაოდენობას სიმბოლური მნიშვნელობა აქვს მიცემული.

კრებულ „გვრგვნის“ სტრუქტურა წინასწარაა გააზრებული. რო-

გორც აღვნიშნეთ, თავებისა და თხრობების რაოდენობას სიმბოლური მნიშვნელობა აქვს მინიჭებული. კერძოდ: კრებულის ხუთი თავი გააზრებულია, როგორც ხუთი საგრძნობელი, კრებულში შემავალი ასი თხრობა კი - „მეზრ იგავისა რომელსა ედგა ასი ცხოვარი და მოსურნეთა ნაყოფიერ ყოფს, ოცდაათეულად, სამოცეულად და ასეულად“.

„გზრგზნის“ ნუსხათა ყველაზე დიდი რაოდენობა ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრშია დაცული. ასევე: საქართველოს ეროვნულ არქივში; დადიანების სასახლეთა ისტორიულ-არქიტექტურულ მუზეუმში (ზუგდიდი); სერგი მაკალათიას სახელობის ისტორიულ მუზეუმში (გორი); ოქსფორდის უნივერსიტეტის ბოლდეს სახელობის ბიბლიოთეკის წიგნთსაცავში; რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის აღმოსავლურ ხელნაწერთა ინსტიტუტში.

თავი III

„გზრგზნის“ წყაროთა ტენდენციები

(ავტოგრაფების ზოგადი დანასიათება, გაბრიელ მცირის კალიგრაფია, ორთოგრაფია, ძველი ქართული გრაფემების სმარება და პუნქტუაცია)

მეცნიერულად დავადგინეთ გაბრიელ მცირის მიერ შედგენილი კრებულის „გზრგზნის“ ტექსტი (კაბადონის 235 გვ.) და დავურთეთ მეცნიერული აპარატი. ტექსტის საფუძვლიანად შესწავლისათვის სიძველეთსაცავებში დაცული ნუსხებიდან (44 ნუსხა) გამოვიყენეთ რვა უმნიშვნელოვანესი ხელნაწერი, რომლებიც გამოვარჩიეთ მათი სიძველის, ავთენტურობისა და სისრულის საფუძველზე (ზსიემ 23374/ხწ 16; A 228; A 723, A 427; S 2331; S 1389; A 341; A 537). ამასთანავე, გამოვიყენეთ სტეფანე (ვასილ) კარბელაშვილის მიერ 1892 წელს წიგნად გამოცემული „გზრგზნი“. ამ გამოცემას მნიშვნელობა მივანიჭეთ, რადგან მისი მომზადებისას წმიდა სტეფანეს შესამლოა ხელთ ჰქონოდა ისეთი წყაროები, რომელთაც დღეს ჩვენამდე ვერ მოაღწიეს.

გამოყენებული წყაროები სქოლიოებში ქრონოლოგიური პრინციპით დავალაგეთ და ნუსხებს შორის გამოვლენილი ცვლილებები სქოლიოებში მივუთითეთ.

„გზრგზნის“ ნუსხათაგან მხოლოდ ორია ავტოგრაფი, დათარიღებული 1794 წლის 29 ივლისით და 1795 წლის 26 აპრილით. კრიტიკული ტექსტის დადგენას საფუძვლად დაედო უადრესი, 1794 წლის ავტოგრაფი. ხელნაწერ კრებულ „გზრგზნის“ დასრულების სავარაუდოდ თარიღად მისი ადრეული ავტოგრაფის დასრულების თარიღი მივიჩნიეთ.

სიძველეთსაცავებში „გზრგზნის“ ორმოცდაოთხი ნუსხა ინახება. აქედან ორი გაბრიელ მცირის ხელნაწერია. ნუსხათა სრული სურათის შექმნისათვის საჭიროდ ჩავთვალეთ შეგვექმნა „გზრგზნის“ ნუსხათა შეძლებისდაგვარად სრულყოფილი ჩამონათვალი და აღწერილობა, რაც დღემდე არ იყო გაკეთებული.

„გზრგზნის“ ავტოგრაფთა შედარების საფუძველზე გამოიკვეთა შემდეგი ტენდენციები: ავტოგრაფულ ტექსტებში ორთოგრაფია არ არის მტკიცედ დაცული. მართლწერაში წარმოდგენილ სხვაობათა დაჯგუფებითა და ანალიზით იკვეთება, რომ გაბრიელ მცირე: ერთნაირად იყენებს ხმოვან „უ“-სა და თანხმოვან „ვ“-ს, ცალკეული სიტყვების ახალ თუ არქაულ მართლწერას, როგორც სიტყვების, ისე გრამატიკულ ფორმათა სხვადასხვა დაწერილობებს. ვფიქრობთ, ამ მხრივ ჩატარებული სამუშაო არა მარტო გაბრიელ მცირის ენასა და სტილზე ქმნის წარმოდგენას, არამედ მის ეპოქაზეც და ამდენად კარგი მასალაა ენის ისტორიის შესასწავლად.

წმიდა გაბრიელი მის მიერ შექმნილი წიგნების სათაურებს ასომთავრულით წერს, სადაც იყენებს ძველი ქართულის ორთოგრაფიულ ნორმებს. მაგალითად: ტექსტში ასო „ჟ“ საერთოდ არ არის გამოყენებული, ხოლო ასომთავრულად დაწერილ სათაურებში გამოყენებულია.

თუ ტექსტში შეცდომით ერთი და იგივე სიტყვა ორჯერ წერია, ის წერტილებითაა შემოფარგლული, რაც მის ზედმეტობაზე მიანიშნებს.

წმიდა გაბრიელ მცირეს უფლის სახელი ორგვარად აქვს ტექსტში წარმოდგენილი: ქარაგმით, ხუცურად და ქარაგმის გარეშე, მხედრულად. განსაკუთრებული მოწიწების აღსანიშნად ტექსტში ნებისმიერი სიტყვა, რომელიც ღმერთს აღნიშნავს, მთავრულით იწყება.

წმიდა გაბრიელის ხელწერა, ზოგადად, და, მათ შორის, „გზრგზნისა“, დახვეწილია და მკაფიო. ამ მხრივ სრული სურათის წარმოსადგენად მისი ავტოგრაფების საფუძველზე შევადგინეთ გრაფემების ტიპურ მოხაზულობათა ცხრილი, რომელიც ასოთა ანბანური რიგის მიხედვითაა დალაგებული. ასევე ცხრილის სახით წარმოვადგინეთ ქარაგმები. კვლევამ ცხადყო, რომ გაბრიელ მცირის კალიგრაფია წლების განმავლობაში მნიშვნელოვნად არ არის შეცვლილი.

„გზრგზნის“ ავტოგრაფისა და ხელნაწერთა საცავებში გაბრიელ მცირის სახელით (მის მიერ შესრულებულად) დაცული ხელნაწერების გრაფოლოგიური ანალიზით დადგინდა, რომ ყველა ხელნაწერი, რომელიც წმიდა გაბრიელის ავტოგრაფის სახითაა დაცული, ნამდვილად მისი ხელითაა შესრულებული, ანუ, ნამდვილად მას ეკუთვნის.

ჰ, ზ, ჭ, შ, ჯ, ე გრაფემებით გამოხატულ ბგერებს XVIII საუკუნის მიწურულს სამეტყველო ენაში აღარ ხმარობდნენ, წერის დროს კი იყენებდნენ. გაბრიელ მცირის ავტოგრაფებში გვხვდება შემთხვევები, როდესაც ეს გრაფემები პირველ ავტოგრაფში ჩანს, გვიანდელში კი ამოღებულია. ზოგჯერ კი პირიქითაა: თავდაპირველ ავტოგრაფში გრაფემა არ ყოფილა და გვიანდელში მოხდა მისი ჩამატება.

გაბრიელ მცირის ხელნაწერ ტექსტებში სასვენი ნიშნები მოწესრიგებულია და სისტემატიზირებული. მათ შორის: წერტილი გამოყენებულია მძიმის ფუნქციით, ხოლო ორი წერტილი - წერტილის მნიშვნელობით. აზნაცის აღსანიშნავად სიტყვის პირველი ასო მთავრულით და ასომთავრულადაა, ზოგჯერ - სინგურით.

ზედმიწვევითაა გააზრებული ტექსტში ბრჭყალების გამოყენების წესი: წმიდა წერილიდან მოყვანილი ციტატები გაბრიელ მცირეს არა აქვს ბრჭყალებში მოქცეული, არამედ ბრჭყალები ციტატის გასწვრივ, არშიაზე აქვს გატანილი. ჩვენი ვარაუდით, წმიდა გაბრიელ მცირის მიერ ბრჭყალების ასეთი გამოყენება გამიზნული გამოსავალი იყო იმ უხერხულობიდან, რასაც მასში წმიდა წერილის ადგილის ბრჭყალებში მოქცევა იწვევდა.

თავი IV

ავტოგრაფების შედარებითი კვლევა და

ძირითადი წყაროს არჩევა

(ავტოგრაფთა შედარებითი ანალიზი, გვიანდელი ავტოგრაფის ხარვეზები, გვიანდელ ავტოგრაფში შეტანილი მართებული სწორებები, კონცეპტუალური ცვლილებები, ძირითადი წყაროს არჩევა)

წმიდა გაბრიელ მცირის ავტოგრაფთა შედარებითი კვლევის შედეგად გამოვლინდა შემთხვევები, რომლებშიც უადრესი ავტოგრაფისთვის დამახასიათებელი ძველი ენობრივი ფორმები ახლითაა შეცვლილი. ზოგჯერ სიტყვა ჩანაცვლებულია სინონიმით. ზოგიერთი სიტყვა ამოღებულია, ან დამატებულია. არის შემთხვევები, როდესაც შეცვლილია კონსტრუქციები და სიტყვათა ფორმები, მაგრამ აზრი არ იცვლება. გვხვდება შემთხვევები, რომლებშიც არსებულ სიტყვათა სწორი მართლწერა გვიანდელში არასწორი ფორმითაა, ან სწორი გარმატიკული ფორმა შეცვლილი. არის მაგალითები, სადაც ადრეული ვარიანტული წაკითხვა გვიანდელში დაზუსტებულია და გასწორებული. ასეთი შემთხვევები საპირისპიროსთან შედარებით გაცილებით მეტია.

ავტოგრაფებს შორის არსებული სხვაობა განეკუთნება ვარიანტების იმ ჯგუფს, რომლებიც არ იწვევს შინაარსის ცვლილებას, ანუ ავტოგრაფებს შორის კონცეპტუალური სხვაობა არ არის. გვხვდება

ერთადერთი გამონაკლისი, სადაც გვიანდელ ავტოგრაფში წინადადებას სამი სიტყვა აკლია ადრეულ ავტოგრაფთან შედარებით და ეს აზრის ცვლილებას იწვევს. სამი სიტყვა ამ ერთეულ შემთხვევაშიც მექანიკურადაა გამორჩენილი გადაწერის პროცესში.

ვარიანტული ცვლილებები ცხადყოფს, რომ ტექსტის ხელახლა გადაწერისას გაბრიელ მცირეს, როგორც ავტორ-შემდგენელს და არა როგორც რიგით გადაწერს, ტექსტში თავისუფლად შეაქვს ენობრივი და სტილური ცვლილებები.

„გზრგზნის“ ტექსტის შედარებამ არაავტორიზირებულ ნუსხებთან ცხადყო: არცერთი არაავტორიზირებული ნუსხა ზედმიწევნით არ მისდევს „გზრგზნის“ არსებულ ორ ავტოგრაფულ წყაროს, არის გადახვევებიც და აღრევებიც.

კვლევამ ნათელყო რომ „გზრგზნის“ ჩვენ მიერ შესწავლილი და ვარიანტებში წარმოდგენილი ასლები, ძირითადად, ავტოგრაფებიდან არის გამრავლებული. A 723, A 427, S 2331, S 1380 ნომრებით დაცული ხელნაწერები უმეტესწილად მისდევს A 228 ნომრით დაცულ ავტოგრაფს, ხოლო A 341, A 537 ნომრებით დაცული ხელნაწერები ძირითადად მიჰყვება N 16 ნომრით დაცულ ავტოგრაფს.

ორი ავტოგრაფისა და ექვსი ხელნაწერი ასლის საფუძველზე ჩავატარეთ სტატისტიკური კვლევა, რომლის მიხედვითაც ავტოგრაფებთან ყველაზე დიდი სიახლოვე S 2331 ხელნაწერმა გამოამჟღავნა. შესწავლილი ექვსი ასლიდან ავტოგრაფებისგან ყველაზე მეტ სხვაობას A 537 ხელნაწერი ამჟღავნებს. ავტოგრაფებთან მიმართებაში არაავტოგრაფული ტექსტების ვარიანტულ სხვაობათა რიცხვი საკმაოდ დიდია. ამისდა მიუხედავად, მკაფიოდ იკვეთება ავტოგრაფებთან ხელნაწერი ასლების მეტ-ნაკლები მსგავსება. მიუხედავად ამისა, კონცეპტუალური სხვაობა წყაროებს შორის არ შეინიშნება.

ტექსტოლოგიური პრინციპების მიხედვით, ძირითადი ტექსტის არჩევისას ავტოგრაფს ცალსახა უპირატესობა აქვს არაავტორიზებულ ასლთან მიმართებით, ანუ იმ შემთხვევაში, თუ ასლს არ ეტყობა რაიმე ნიშანი იმისა, რომ იგი ავტორმა წაიკითხა და ჩასაწორა. რამდენადაც გაბრიელ მცირის „გზრგზნის“ 42 ასლიდან არც ერთი არ არის ავტორიზებული, ძირითადი ტექსტი უნდა აგვერჩია ჩვენ ხელთ არსებული ორი ავტოგრაფიდან.

ჩვეულებრივ ვითარებაში, XIX-XX საუკუნეების ხელნაწერ ტექსტებთან მიმართებით, ძირითად ტექსტად ვირჩევთ ხოლმე გვიანდელ ავტოგრაფს, იმ შემთხვევაში, თუ იგი უკეთ გამოხატავს ავტორის ბოლო ნებას. ამ შემთხვევაში გაბრიელ მცირის „გზრგზნის“ ავტოგრაფთა შედარებითმა კვლევამ დაგვარწმუნა, რომ გვიანდელ ავტოგრაფში (A 228) ავტორს კონცეპტუალური ცვლილებები არ შე-

უტანია, მექანიკური შეცდომები და ლაფსუსები კი თითქმის სამჯერ მეტია, ვიდრე ადრეულში.

ამ ვითარების გათვალისწინებით, ძირითად ტექსტად ავირჩიეთ ჩვენ ხელთ არსებული ადრეული (N 16) და არა გვიანდელი (A 228) ავტოგრაფი. ვარიანტულ სხვაობათა წარმოსაჩენად სწორედ მას შევადარეთ ყველა დანარჩენი ხელნაწერი და ვასილ კარბელაშვილისეული გამოცემა. დანართის სახით წარმოდგენილ ტექსტში წყაროები ქრონოლოგიური პრინციპით არის დალაგებული და ნუსხებს შორის გამოვლენილი სხვაობები სქოლიოებშია მითითებული.

თავი V

„გზრგზნი“ შემავალ თხრობათა წარმომავლობა

„გზრგზნი“ შემავალ თხრობათა წარმომავლობის დასადგენად ისინი შევადარეთ სხვადასხვა დროს გადმოთარგმნილ პატერიკებს: 1. იოანე მოსხი (550-634) პატერიკების კრებული (VII ს.), „ლიმონარი“; 2. „ანბანური პატერიკი. სწავლანი მამათა სკიტელთანი გამოკრებული“; 3. წმიდა პალადი ჰელენოპოლელის „ლავსაიკონი“; 4. ეფთვიმე ათონელის თარგმნილი „სწავლანი წმიდათა მამათანი“ (XI ს.); 5. თეოფილე ხუცესმონაზონის XI-XII საუკუნეების წმიდა მამათა სწავლათა და თხრობათა კრებული; 6. რუფინუსის „მეუდაბნოე მამათა ცხოვრება“; 7. ასევე აპოთეგმური თხრობების კრებული: „The anonymous sayings of the Desert Fathers“.

„გზრგზნი“ შემავალი თხრობების ზემოთმოყვანილ წყაროებთან შედარებამ ცხადყო: „გზრგზნის“ 13, 15, 19, 28, 57, 59, 63, 64, 65, 76, 95, 97 თხრობები შინაარსობრივ თანხვედრაშია იოანე მოსხის „ლიმონართან“; „გზრგზნის“ 23, 24, 26, 44, 51, 75, 82, 84, 90, 96, 97 თხრობები თანხვედრაშია ტექსტთან „ანბანური პატერიკი. სწავლანი მამათა სკიტელთანი გამოკრებილნი“; 90 და 91-ე თხრობა თანხვედრაშია „ლავსაიკონის“ ტექსტთან; 72, 74, 75, 80, 85, 98 თანხვედრაშია ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილ ტექსტთან „სწავლანი წმიდათა მამათანი“; „გზრგზნის“ 1, 4, 5, 6, 23, 24, 26, 37, 39, 40, 44, 48, 49, 51, 56, 59, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 90, 96, 98-ე თხრობები შინაარსობრივ თანხვედრაშია თეოფილე ხუცესმონაზონის მიერ თარგმნილ პატერიკებთან; „გზრგზნის“ 45-ე თხრობა შინაარსობრივ თანხვედრაშია რუფინუსის „მეუდაბნოე მამათა ცხოვრების ტექსტთან“; 40, 51, 53, 56, 70, 72, 81, 97, 98 თხრობები შინაარსობრივ თანხვედრაშია ინგლისურ-ბერძნულ გამოცემასთან.

„გზრგზნი“ შემავალ თხრობათა სხვა ადრეულ, არსებულ პატერიკებთან შედარებამ ცხადყო, რომ ისინი გადამუშავებულია, მათ ახლებური სახე აქვთ მიცემული.

დასკვნები

გარეჯის უდაბნოში, იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მონასტერში XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში მოღვაწე ბერი წმიდა გაბრიელ მცირე ამ დროის გარეჯის ლიტერატურული სკოლის ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენელია.

გაბრიელ მცირის ცხოვრებისა და შემოქმედების კვლევამ და მის მიერ შექმნილ ტექსტთა მეცნიერულად შესწავლა-დამუშავებამ გამოავლინა დღემდე ყურადღების გარეშე დარჩენილი, გამოუკვლეველი და შეუსწავლელი საკითხები. მისი ცხოვრების შესახებ გამოიკვეთა ახალი დეტალები, რომლებიც ავსებენ წარმოდგენას მისი ბიოგრაფიის ირგვლივ:

გაბრიელ მცირე გარეჯში, იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მონასტერში 1773 წლის ახლო ხანებში მისულა. იგი მონასტერში მისვლის შემდეგ აღიკვეცებოდა ბერად.

ივანე ლოლაშვილის აზრის გათვალისწინებით, რომლის თანახმადაც, წმიდა გაბრიელი მონასტერში 20-25 წლის მივიდა, გაბრიელ მცირის დაბადების სავარაუდო თარიღი 1748 წლიდან 1753 წლამდე დროის მონაკვეთში უნდა იყოს (1773 წელს გამოკლებული 20-25 წ.).

წმიდა გაბრიელის მღვდლად კურთხევა 1786 წლის 25 იანვრიდან 1892 წლის 10 ივლისამდე უნდა მომხდარიყო.

ორ სხვადასხვა ხელნაწერზე მინაწერის საშუალებით, რომლებიც ერთმანეთს ავსებს, დგინდება წმიდა გაბრიელის გარდაცვალების ზუსტი თარიღი: 1802 წლის 11 მარტი. იგი იოანე ნათლისმცემლის სახელობის მონასტერშია დაკრძალული.

წმიდანად მისი შერაცხვის დროა არაუადრეს 1802 წლის 11 მარტისა და არაუგვიანეს 1815 წლის 3 აპრილისა.

გაბრიელ მცირემ ლიტერატურული საქმიანობა XVIII საუკუნის ოთხმოციანი წლებიდან სხვადასხვა წიგნთა გადაწერა-მოწესრიგებით დაიწყო. შემდგომ კი შექმნა ორიგინალური ნაშრომები და ეწეოდა შემდგენლობით-რედაქტორულ საქმიანობას.

მისი ორიგინალური ნაშრომებია: „მღუდელმთავრისა ლიტურდიისა განმარტებაჲ სახისმეტყველებითი“, „ცხოვრება და მოქალაქობა ღირსისა და ნეტარისა მამისა ჩვენისა ცქემოსან ონისიჲორესი“, „სულიერნი თხრობანი სულთა ღმრთისმოყვარეთანი“, „განმარტება მამაო ჩვენოსი“, „განმარტება მათარისა“, „მოთხრობა პორჲირისათვის“ და „ეპიტაჲია სტავროჲორესი საფლავსა ზედა პორჲირისსა“, რომლებიც მან 1801-1802 წლებში ერთ წიგნად გააერთიანა და „ჯუარ-შემოსილი“ უწოდა. ეს ტექსტები რომ უეჭველად გაბრიელ მცირეს ეკუთვნის, კვლევის საფუძველზე მტკიცდება. გაბრიელ მცირის ბოლო ორიგინალური ტექსტია „ქებითი სიტყვა“, რომელიც 1802

წლის დასაწყისიდან 1802 წლის 11 მარტამდეა დაწერილი. ამ ტექსტის დოკუმენტური წყარო მოხსენიებულია, მაგრამ ის სიძველეთსაცავებში არ იძებნება.

წმიდა გაბრიელის მიერ შედგენილი კრებულებია: „გზრგზნი“, „სამოთხის ყუავილი“, „ოქროს წყარო“, „კლიტე“, სუფევა“, „მანანა“ და „სამასეული“. ისინი რომ წმიდა გაბრიელის მიერ არის შედგენილი, მათივე ანალიზით და სხვადასხვა წყაროში არსებული ცნობებით დასტურდება. შემდგენლობითი და რედაქტორული თვალსაზრისით, ისინი ერთ სტილშია შესრულებული. თხრობათა და თავთა რაოდენობას სიმბოლური მნიშვნელობა აქვს მინიჭებული. თხრობები გადამუშავებული სახითაა წიგნში შეტანილი. ამ ხელნაწერთა ავტოგრაფების უმეტეს ნაწილს დართული აქვს გაბრიელ მცირის ხელრთვა, ისეთივე, როგორიც მის ორიგინალურ ტექსტებს.

ამ კრებულთა იდენტური რედაქტორულ-შემდგენლობითი მიდგომა, ტექსტის თავისუფალი და, ამავე დროს, თვისობრივად მსგავსი გადამუშავება ცხადყოფს გაბრიელ მცირის მიერ დამკვიდრებულ სალიტერატურო პრინციპებს, რითაც მას მნიშვნელოვანი წვლილი აქვს შეტანილი ქართული სასულიერო მწერლობის განახლება-განვითარებაში.

გაბრიელ მცირის ლიტერატურული მემკვიდრეობის სრული და ფრაგმენტული ტექსტების გამოცემები 1892-2019 წლებშია მომზადებული: წმიდა სტეფანე კარბელაშვილის, წმიდა გრიგოლ ფერაძის, ი. ლოლაშვილის, ზ. სხირტლაძის, კ. კენკიშვილის, ე. კოჭლამაზაშვილის, ე. გაბიძაშვილის, მ. ქავთარიას, ვ. სილოგავას, პ. წიკლაურის, დ. ჩანადრის და გ. კალანდაძის მიერ.

წმიდა გაბრიელის ორიგინალური და რედაქტორულ-შემდგენლობითი მოღვაწეობის კვალიფიციური შესწავლისათვის, ამ კვლევის ფარგლებში შევადგინეთ გაბრიელ მცირის ლიტერატურული დანატოვარის და მათი გამოცემების სრული ბიბლიოგრაფია. ასევე შევადგინეთ კრებულ „გზრგზნის“ ნუსხების სრული ჩამონათვალი და აღწერილობა. „გზრგზნის“ ნუსხათა ყველაზე დიდი რაოდენობა საქართველში ინახება, ასევე იგი დაცულია ინგლისსა და რუსეთში.

ამ ნაშრომის ფარგლებში გამოვიკვლიეთ გაბრიელ მცირის კრებული „გზრგზნი“, რომელიც გამოირჩევა ნუსხათა სიუხვით (44 ხელნაწერი), რაც მის პოპულარობაზე მიუთითებს. ეს ტექსტი, რომელიც დღემდე მეცნიერულად არ იყო შესწავლილი, დავადგინეთ რვა ხელნაწერისა (ზსიემ 23374/ხწ 16; A 228; A 723, A 427; S 2331; S 1389; A 341; A 537) და ერთი ბეჭდური წყაროს შედარების საფუძველზე; გამოსაცემად მოვამზადეთ და მას სამეცნიერო აპარატი დავურთეთ.

„გზრგზნის“ სტრუქტურა წინასწარაა გააზრებული. მასში შემავალი თავებისა და თხრობების რაოდენობას სიმბოლური მნიშვნელო-

ბა აქვს მინიჭებული, ტექსტები კი რედაქტირებულია.

„გზრგზნის“ ორი ავტოგრაფი არსებობს. კრიტიკული ტექსტის დადგენისათვის ძირითად ხელნაწერად ავირჩიეთ უადრესი ავტოგრაფი, რადგან მასში ხარვეზები ნაკლებია. ამასთანავე, ავტოგრაფულ ტექსტებს შორის კონცეპტუალური ცვლილებები არ არის.

კრებულ „გზრგზნის“ შექმნის სავარაუდო თარიღად მისი ადრეული ავტოგრაფის დასრულების თარიღი - 1794 წლის 29 ივლისი მივიჩნით.

„გზრგზნის“ ავტოგრაფებში ორთოგრაფია არ არის მტკიცედ დაცული. მართლწერაში წარმოდგენილი სხვაობების დაჯგუფებითა და ანალიზით იკვეთება, რომ გაბრიელ მცირე თანაბრად იყენებს ბგერა „უ“-სა და თანხმოვან „ვ“-ს; ცალკეული სიტყვების ახალ თუ არქაულ მართლწერას; როგორც სიტყვების, ისე გრამატიკულ ფორმათა სხვადასხვა დაწერილობებს. ვფიქრობთ, ამ მხრივ ჩატარებული სამუშაო არა მარტო გაბრიელ მცირის ენასა და სტილზე ქმნის წარმოდგენას, არამედ ასახავს იმ ეპოქის ლიტერატურულ ფონს.

წმიდა გაბრიელი მის მიერ შექმნილი წიგნების სათაურებს ასომთავრულით წერს. ერთი და იმავე სიტყვის მექანიკურად ორჯერ დაწერისას, ამოსაღებ სიტყვას წერტილებით ფარგლავს. უფლის სახელი ტექსტში მას ორგვარად აქვს წარმოდგენილი: ქარაგმით, ხუცურად და ქარაგმის გარეშე, მხედრულად. განსაკუთრებული მოწიწების გამოსახატავად ტექსტში ნებისმიერი სიტყვა, რომელიც ღმერთს აღნიშნავს, მთავრულით აქვს დაწყებული. გაბრიელ მცირის კალიგრაფია წლების განმავლობაში მნიშვნელოვნად არ არის შეცვლილი.

წმიდა გაბრიელის ავტოგრაფების საფუძველზე შევადგინეთ გრაფემების ტიპიურ მოხაზულობათა ცხრილი და ქარაგმების ნუსხა.

გაბრიელ მცირის ავტოგრაფებში გვხვდება შემთხვევები, როდესაც ზოგიერთი გრაფემა პირველ ავტოგრაფში არის, გვიანდელში კი ამოღებულია. ზოგჯერ კი პირიქითაა.

ტექსტებში სასვენი ნიშნები მოწესრიგებულია და სისტემატიზირებული. წერტილი გამოყენებულია მძიმის ფუნქციით, ორი წერტილი - წერტილის. აბზაცის აღსანიშნავად სიტყვის პირველი ასო მთავრულით და ასომთავრულითაა, ზოგჯერ - სინგურით. წმიდა წერილიდან მოყვანილი ციტატები არ არის ბრჭყალებში მოქცეული, არამედ ბრჭყალები ციტატის გასწვრივ, არშიაზეა გატანილი.

წმიდა გაბრიელ მცირის ავტოგრაფთა შედარებითი კვლევის შედეგად გამოვლინდა შემთხვევები, რომლებშიც უადრესი ავტოგრაფისთვის დამახასიათებელი ძველი ენის ფორმები ახლითაა შეცვლილი. ზოგჯერ სიტყვა ჩანაცვლებულია სინონიმით. ზოგიერთი სიტყვა ამოღებულია, ან დამატებულია. არის შემთხვევები, რო-

დესაც შეცვლილია კონსტრუქციები და სიტყვათა ფორმები, მაგრამ აზრი არ იცვლება. გვხვდება შემთხვევები, როდესაც არსებულ სიტყვათა სწორი მართლწერა გვიანდელში არასწორი ფორმითაა, ან სწორი გარმატიკული ფორმაა შეცვლილი. არის შემთხვევები, სადაც ადრეული ვარიანტული წაკითხვა გვიანდელში დაზუსტებულია და გასწორებული. ასეთი მაგალითები საპირისპიროსთან შედარებით თითქმის სამჯერ მეტია.

„გვრგვნის“ არაავტორიზირებული წყაროები ზედმიწევნით არ მისდევს ავტოგრაფულ წყაროებს, არის გადახვევებიც და აღრევიბიც. A 341, A 537 ნომრებით დაცული ხელნაწერები ძირითადად მიჰყვება N 16 ნომრით დაცულ ავტოგრაფს, ხოლო A 723, A 427, S 2331, S 1380 ნომრებით დაცული ხელნაწერები უმეტესწილად - A 228 ნომრით დაცულ ავტოგრაფს. ავტოგრაფებთან მიმართებაში არაავტოგრაფული ტექსტების ვარიანტულ სხვაობათა რიცხვი საკმაოდ დიდია. ავტოგრაფებთან ყველაზე დიდ სიახლოვეს S 2331 ხელნაწერი ამჟღავნებს, ხოლო ყველაზე მეტ სხვაობას - A 537 ხელნაწერი.

„გვრგვნში“ შემავალი თხრობების პირველწყაროთა ძიებამ ცხადყო: 13, 15, 19, 28, 57, 59, 63, 64, 65, 76, 95, 97 თხრობები შინაარსობრივ თანხვედრაშია იაონე მოსხის „ლიმონართან“; 23, 24, 26, 44, 51, 75, 82, 84, 90, 96, 97 თხრობები თანხვედრაშია ტექსტთან „ანბანური პატერიკი. სწავლანი მამათა სკიტელთანი გამოკრებილნი“; 90-ე და 91-ე თხრობა თანხვედრაშია „ლავსაიკონის“ ტექსტთან; 72, 74, 75, 80, 85, 98 თანხვედრაშია ექვთიმე ათონელის მიერ თარგმნილ ტექსტთან „სწავლანი წმიდათა მამათანი“; 1, 4, 5, 6, 23, 24, 26, 37, 39, 40, 44, 48, 49, 51, 56, 59, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 90, 96, 98-ე თხრობები შინაარსობრივ თხვედრაშია თეოფილე ხუცესმონაზონის მიერ თარგმნილ პატერიკებთან; „გვრგვნის“ 45-ე თხრობა შინაარსობრივ თანხვედრაშია რუფინუსის „მეუდაბნოე მამათა ცხოვრების ტექსტთან“; 40, 51, 53, 56, 70, 72, 81, 97, 98 თხრობები შინაარსობრივ თანხვედრაშია აპოთეგმური თხრობების ინგლისურ-ბერძნულ გამოცემასთან.

გაბრიელ მცირის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის კვლევამ გამოავლინა მისი ცხოვრების ამსახველი ჯერ გამოუკვლეველი დეტალები, ცხადყო ამ წმიდა ბერის ორიგინალური ნაშრომებისა და რედაქტორულ-შემდგენლობითი მოღვაწეობის მნიშვნელობა ქართული მწერლობის განვითარებაში; ასევე მისი ღვაწლი, როგორც კრებულების შემდგენლისა, რომელთაც საფუძვლად უდევთ დიდაქტიკურ შედეგზე ორიენტირებული სრულიად ახლებური სარედაქციო კონცეფცია.

სადისერტაციო ნაშრომის ირგვლივ პუბლიკაციები და საჯარო წარდგინებები:

სამეცნიერო სტატიები

1. „Patrological Collection “Samotkhis Quavili” (The Flower of the Paradise), its Sources, Specificity and Origin“, <https://www.litinfo.ge/vol.10.-iss-1/kalandadze.pdf>

2. „St Gabriel Mtsire and his Work “Gvirgvini” (the Crown)“, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის მოამბე, ტ. 13, N1, 2019.

3. „Linguistic Studies for Establishing a Critical Text“, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის მოამბე, ტ. 13, N3, 2019.

4. „On the State of Studying the Georgian Written Culture before and in the Digital Era“, European Researcher. Series A, 2019, 10(2).

5. „წმიდა გაბრიელ მცირის კრებული „გვირგვინი“ და მისი ხელნაწერები“, „ნიკო ნიკოლაძე და საქართველო“, ხაშურის სამუზეუმო გაერთიანების პერიოდული გამოცემა, 2019.

დოქტორანტის მიერ მომზადებული და გამოქვეყნებული წიგნები

1. „სამოთხის ყუავილი“, გამომც. „მთაწმინდა“, თბ., 2017.

2. „ღმრთივემეცნიერებით მღუდელმთავრის ლიტურდიის განმარტებად სახისმეტყველებითი, ვითარმედ ყოველსა მღუდელმეცნიერებით მოქმედებასა მისსა საიდუმლოებითი ძალი უპყრიეს“, გამომც. „მთაწმინდა“, თბ., 2017.

3. „სამასეული“, გამომც. „მთაწმინდა“, თბ., 2018.

4. „ჯუარშემოსილი“, „მთაწმინდა“, თბ., 2018.

5. „ოქროს წყაროდ“, გამომც. „მთაწმინდა“, თბ., 2019.

კონფერენციები

1. გაბრიელ მცირეს „სამოთხის ყუავილის“ თხრობათა წარმომავლობის საკითხი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ახალგაზრდა მეცნიერთა I საერთაშორისო სიმპოზიუმში ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში, 20-23 ნოემბერი, თბილისი, 2017.

2. წმიდა გაბრიელ მცირე და კრებული „სამასეული“, იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, პროფესორ-მასწავლებელთა და დოქტორანტთა სამეცნიერო კონფერენცია, XX (76-ე), 2018.

3. წმიდა გაბრიელ მცირე და მის თხზულებათა შემდგენლობითი თავისებურებები, იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, პროფესორ-მასწავლებელთა და დოქტორანტთა სამეცნიერო კონფერენცია, XXI (77-ე), 2019.

4. წმიდა გაბრიელ მცირის კრებული „გვირგვინი“ და მისი ხელნაწერები, ხაშურის სამუზეუმო გაერთიანების კონფერენცია, 2018 წლის 15 დეკემბერი.

Iakob Gogebashvili Telavi State University
With the right of manuscript

Georgi Kalandadze

Textological and Editorial Researches on Gabriel Mtsire's "Crown"

To obtain the academic degree of Doctor of Philology (1005)

Presented the thesis

Abstract

Specialty: Textual scholarship and Editorial Studies

Telavi
2019

The work was done at the Georgian Philology Department of the Faculty of Humanities at Iakob Gogebashvili Telavi State University

Scientific supervisors:

Doctor of Philological Sciences, Professor Ketevan Gigashvili

Doctor of Philological Sciences, Professor Maia Ninidze

Reviewers:

Doctor of Philological Sciences, Lia kiknadze

Doctor of Philological Sciences, Nana Chikvatia

Defense of the theses will be held at the _____
_____ at the

Dissertation Board of the Faculty of Humanities at Iakob Gogebashvili
Telavi

State University 2019, Corpus: I _____

Audience 30 _____

Address: Georgia, Telavi, 2200

Georgian University Street N1

Tel: +995 350 27 24 01

The dissertation can be acquainted with the library and website of Iakob
Gogebashvili Telavi State University <http://tesau.edu.ge>

Scientific Secretary of the Dissertation Board

Ph.D. in Philology Professor Nino Kochloshvili

GENERAL DESCRIPTION OF THE THESIS

Over the centuries, outstanding figures of Georgian culture created original ecclesiastical works and brilliant translations of Christian literature at enlightenment seats and monasteries both in Georgia herself and abroad. In this respect, of particular importance are the activities of the Church Fathers in the monasteries of Gareja Mravalmta monastic complex in the 17th-18th centuries.

In the bosom of Gareja Mravalmta monasteries zealous monks created the works reflecting the life and deeds of Georgian saints, collections on dogmatic issues, specimens of liturgical writing, original works and patristic collections, which represent the treasury of Georgian theological and ecclesiastical literature.

At the end of the 18th century, Gabriel Mtsire, who was the most prominent representative of the Gareja literary school of that time, labored in the Gareja Mravalmta monastic complex, namely, in the monastery of St. John the Baptist (Natlismtsemeli). Although here and there more or less valuable information about his works can be found but there has not yet been any fundamental scholarly research about the life and activities of this extremely important figure.

As far as it is possible, we have obtained the available materials concerning Gabriel Mtsire's life and activities, and based on its analysis, established our own vision and made appropriate conclusions. As the main object of the study, we have chosen textual and editorial research on Gabriel Mtsire's Gvirgvini.

The following issues were highlighted:

- *St. Gabriel Mtsire's life and activities;*
- *The existing manuscripts of the Gvirgvini, attribution of its compiler and the structure of the collection;*
- *The tendencies of autographic and non-autographic texts of the Gvirgvini;*
- *Comparative study of the autographs and selection of the primary source;*
- *The origin of the narratives included in the Gvirgvini.*

The topicality of the research theme and the main objective:

The main objective of our research is the collection Gvirgvini compiled by St Gabriel Mtsire, which includes 100 teachings. Multifaceted and detailed study of this literary monument gave us an objective, science-based insight into the issues under research.

We have studied the literary activity carried out by St. Gabriel from 1780

to 1802 on the basis of which the peculiarities of his compilation-editing, symbolic interpretation of the titles of books and the number of narratives included in it were established.

Some hitherto unknown facts of Gabriel Mtsire's life, which enrich our vision of his spiritual life and hence, his motivation for ecclesiastical and literary activity are discovered and researched.

In the framework of this study, we have compiled a complete bibliography of Gabriel Mtsire's literary heritage which has not existed yet. We studied the existing manuscripts and determined which of them are authorized and which are not.

The main part of the research work is devoted to the investigation of the autographic and non autographic texts of the collection Gvirgvini and their comparative analysis; the establishment of its scientific text; study of the origin of the narratives included in the collection; Gabriel Mtsire's novel approaches in terms of compilation and editing; the effectiveness of these new approaches, as to what impact it makes on the reader, the listener. We have compiled a complete list of the copies of the Gvirgvini and supply each of them with a description.

We have investigated St Gabriel's literary heritage, all the works available for today and established their authorship, the issues related to the compilation of collections, the origin of the narratives included in the works, etc.

The stated objectives, their research and conclusions on the arisen questions define the topicality of the thesis theme. The work sheds light on some unknown or less studied issues that will help Georgian literary critics in further research of the ecclesiastical literature of the 17th -18th centuries.

The object of study and research methods:

When working on the thesis, we used the manuscripts preserved in the depositories of antiquities, as well as articles, monographic works, researches of Georgian and foreign scholars and web pages which provided the versatile material needed for our research.

For reading of some words in the text, we used the method of exclusion; for studying the general textual features, we created an electronic database of Gabriel Mtsire's works and used a corpus-based research method; for authorship attribution of the works, we used the complex attribution method; for the establishment of the date of some biographical events, we made use of historical-comparative method.

Main outputs and scientific novelties:

The scientific novelty of the work consists in a complex scholarly research of Gabriel Mtsire's collection Gvirgvini, the establishment of the text and demonstration of compilation novelties oriented on its original, didactic result. On the basis of research conducted within this thesis work, the following novelties were singled out:

- *New details of Gabriel Mtsire's life and activities;*
- *The compilation of a bibliography of Gabriel Mtsire's literary heritage on the basis of Georgian and foreign sources;*
- *Preparation of a list of manuscripts of the collection Gvirgvini and their description.*
- *On the basis of a comparison of eight manuscripts and one printed source, we have established a critical text of the collection Gvirgvini and supplied it with scholarly apparatus;*
- *On the basis of comparison of the autographed and non autographed texts, we have shown their interrelation and peculiarities;*
- *The origin of most of the narratives included in the Gvirgvini has been established.*

The practical value of the work:

The work sheds light on many hitherto unknown and unexplored issues of Gabriel Mtsire's life and activities. The text of the collection Gvirgvini, the issue of its origin and authorship are studied from the scientific viewpoint.

Scientifically studied text of the Gvirgvini and differences of versions will help Georgian linguists to investigate main compiling and editorial trends of the late 18th and early 19th centuries, as well as basic features of the ecclesiastical genre and Georgian language fabric, define Gabriel Mtsire's role in the development of Georgian ecclesiastical writing. The results of the study can be used in the institutions of higher education in the area of Humanities, in studying the history of Georgian literature and lecture course in textual scholarship.

The scope and structure of the work:

The thesis work consists of 171 printed pages, includes an introduction, 5 chapters, sub-chapters and conclusions. A list of references is attached to the thesis. The text of Gabriel Mtsire's Gvirgvini textually studied and prepared for publication supplied with scholarly apparatus is presented separately in an annex.

The main contents of the thesis work:

The introduction reflects the main purpose of this thesis work, the topicality of the research and theoretical and practical value of the thesis is substantiated. The goals set out in the introduction are discussed in detail in the work itself and conclusions on a particular issue are given.

CHAPTER I GABRIEL MTSIRE'S LIFE AND ACTIVITIES MATERIALS FOR BIOGRAPHY

The data on Gabriel Mtsire's life and activities contained in historical documents are quite sparse. There exists no extensive and accurate biography of him so far. Therefore, we had to establish some dates or make suppositions. Based on the conducted work, some new details of Gabriel Mtsire's biography have been defined.

The study of the text of the manuscript Jvarshemosili (Cross-bearer or Stavrophore) preserved in the Bodleian Library of the University of Oxford defines Gabriel Mtsire's arrival date to the monastery. According to this record, Saint Gabriel appeared in the monastery shortly after hieroschemamonk Serapion passed away in 1773. From this record it becomes obvious that Gabriel Mtsire must have come to the monastery around 1773. Obviously, prior to this date, Saint Gabriel could not have been tonsured a monk. Before taking monastic vows, he was a tailor, native of Tbilisi.

According to Ivane Lolashvili, when St. Gabriel came to the monastery, he was about 20-25 years old. The documentary evidence supporting this opinion has not been found in the depositories of antiquities by this time. Despite this, if we take into consideration his opinion (presumably, he had a documentary evidence of this), it would be possible to suppose St Gabriel Mtsire's date of birth. Namely: subtracting 20-25 years from 1773, i.e. the saint must have been born between the years 1748 and 1753.

Based on the comparison of the facts, the period of time was defined when St Gabriel ordained as a priest: 1. In the Jvarshemosili St Gabriel narrates about the case when he came to pray to the grave of 6000 martyrs. At that time, on January 25, 1786, there was a big battle between King David II and Turk-Leki (Daghestan) troops. In the mentioned narration St Gabriel refers to himself as a hierodeacon. 2. On one of the inscriptions of Gabriel Mtsire's narrative, dated July 10, 1892, he refers to himself as a hieromonach. Thus,

Gabriel Mtsire's ordination as a priest must have happened from January 25, 1786 to July 10, 1892.

Various historical facts confirm St. Gabriel's close relationship with the royal family. In this regard, of particular interest is the narration from Jvarshemosili which clearly shows that Gabriel Mtsire accompanied King Giorgi during the opening of the relics of Ioane Mangneli. According to Saint Gabriel's account, this was done secretly. As to the date and circumstances of the death of St. Gabriel Mtsire, two different manuscripts complement each other. They are: 1. Ms Gvirgvini copied by Batonishvili Bagrat and 2. Ms Jvarshemosili. Both sources attest that Gabriel Mtsire was killed by the Leki (Daghestanians) on the way to the monastery. These two sources have different narrations about the reason of leaving the monastery by Gabriel Mtsire. According to the first source, Archbishop Ioane Chubinidze asked St. Gabriel to accompany him to Tbilisi to visit his family. According to the second source, the reason for leaving the monastery was Gabriel Mtsire's disease.

In our opinion, maybe Father Gabriel was even sick but nonetheless, he accompanied Ioane Chubinidze (his spiritual brother), since he did not consider it expedient to let him go alone. It is noteworthy that in the inscription of the Gvirgvini only the year of Gabriel Mtsire's death is indicated (1802), and in the manuscript Jvarshemosili - the day, date and month (Tuesday, 11th of March). We checked out and it appeared that March 11, 1802 was really Tuesday. This is precisely the date of martyrdom of Gabriel Mtsire. Saint Gabriel was buried in the St John the Baptist monastery (Gareja, Mravalmta).

It is true, the exact date of Gabriel's canonization is not found anywhere, but on the basis of the study we have determined the time period of the mentioned fact. In the record of the son of King Giorgi, Bagrat Batonishvili, dated April 3, 1815, Gabriel Mtsire is referred to as a saint. As is known, Gabriel Mtsire was killed by the Leki (Daghestanians) on March 11, 1802. Therefore, the time period when Gabriel Mtsire was canonized as a saint is defined not earlier than March 11, 1802 and no later than April 3, 1815.

At that time, in Georgia canonization, i.e., to declare a saint occurred by the unanimous decision of the clergy and secular people, and not by the decision of the Synod. Proceeding from the above mentioned, the canonization of Gabriel Mtsire as a monk-martyr must have happened also by unanimous decision. Presumably, St. Gabriel must have been canonized during his burial or close to this time period. The canonization time of St. Shushanik, St. Giorgi Mtatsmindeli and many other saints gives ground for this supposition.

Written Heritage

(Original works, compiled collections and their editions)

Gabriel Mtsire began his literary activity in the 80s of the 18th century. Initially, he copied the existing manuscripts, but not as an ordinary copyist. He organized the manuscripts from structural and linguistic viewpoints.

Saint Gabriel, as an editor and compiler, based on the reflections of the Fathers of Christian Church of that time, compiled the collections well known by that time: Gvirgvini (The Crown), Samotkhis Quavili (The Flower of Paradise), Okhros Tsqaro (The Gold Brook), Klite (The Key), Supeva (The Reign), Manana (Manna), Samaseuli (The Three Hundred). Comparative analysis of these collections and the data indicated in various sources evidence that they were all compiled by Gabriel Mtsire. The number of narrations and chapters in each book are interpreted symbolically, and the narrations are included in the book in a revised form. An identical editorial and compiling approach to these collections and free revision of the text makes clear the literary principles established by the compiler of these collections, which contributed much to the renewal and development of Georgian ecclesiastical writing.

Apart from the fact that all the above-mentioned manuscripts are compiled in one style, with one and the same compositional approach, with only one exception (Samaseuli), each of them is supplemented with so-called “Stamp” in which St Gabriel explains the symbolism of compilation the collections. It should be noted that most of the autographs of these books are attached with the same author’s signature as in his original texts.

Along with editorial and compiling activities, Gabriel Mtsire also had original writings which include: An Explanation of the Hierarchical Liturgy, The Life and Labors of Venerable Schemamonk Onisphore, Spiritual Stories of the Pious, An Explanation of the Our Father, An Explanation of the Mazar and A Short Story of Porfiry. Only the first two are copied into separate manuscript. In 1801-1802, St Gabriel united all these works in the collection entitled the Jvarshemosili (Stavrophore).

Though the Jvarshemosili does not have a colophon indicating the authorship of St. Gabriel, neither the date of writing the composition, the research conducted in this direction confirms the authenticity of his authorship and approximate date of writing. Two compositions included in the Jvarshemosili which are copied as separate manuscripts, are accompanied with colophons testifying that their author is St Gabriel. The Jvarshemosili could not be created after March 11, 1802, as St Gabriel had been martyred by

that time. It could not have been written until 1801, because the monk Porfiry at that time was alive, but in the book he is referred to as a person who already passed to eternal rest and Gabriel Mtsire devoted to him the narrative and epitaph. Hence, it is established that the compilation of the Jvarshemosili was completed in 1801 or 1802.

Gabriel Mtsire's last piece of work seems to have been the Qebiti Sitkva (The Word of Praise). This text was pronounced by him at a funeral for the monk Ioanike, who passed away in 1802. And Gabriel Mtsire, as we mentioned above, passed to eternal rest in March 11, 1802. Therefore, the Qebiti Sitkva must have been written from the beginning of 1802 until March 11, 1802.

As for the printed editions of Gabriel Mtsire's literary heritage, they may be conventionally presented in two phases by chronology: 1) several collections published by St. Stephane Karbelashvili in 1892-1905, after printing of them nothing was done in this direction for a long time and 2) publications of complete and fragmentary texts of St. Gabriel Mtsire prepared by Grigol Peradze, Ivane Lolashvili, Zaza Skhirtladze, Kakhaber Kenkishvili, Ekvtime Kochlamazshvili, Enriko Gabidzashvili, Mikheil Kavtaria, Valeri Silogava, Pavle Tsiklauri, David Chanadiri and Georgi Kalandadze in 1934, 1965, 1990, 1992, 1996, 1999, 2002, 2011, 2012, 2013, 2014, 2017, 2018 and 2019.

On the basis of the study of book depositories existing in Georgia and abroad, as well as printed sources, we have compiled a bibliography of Gabriel Mtsire's autographs and their copies, which has not been compiled so far.

CHAPTER II

THE IDENTITY OF A COMPILER OF THE GVIKVINI, THE STRUCTURE OF THE COLLECTION, A LIST OF MANUSCRIPT COPIES AND THEIR DESCRIPTION

The first publisher of Gvirgvini, Stephane Karbelashvili, does not refer anywhere to St Gabriel as a compiler of this manuscript but Korneli Kekelidze believes that its compiler is really Gabriel Mtsire. Further research in this regard shows that the collection Gvirgvini was indeed compiled by Gabriel Mtsire.

Additional arguments obtained as a result of this research are as follows:

1. The colophon of Gvirgvini mentions the place, the date and the name of a compiler of this collection – hieromonk Gabriel. 2. Batonishvili Bagrat, the son of King Giorgi also mentions name of a compiler of the Gvirgvini:

hieromonk Gabriel. 3. The early copies of the Gvirgvini manuscript are written by St Gabriel's hand and the signature of Gabriel Mtsire is attached to them. 4. A comparative analysis of the Gvirgvini and other collections by St Gabriel has finally established that the collection is really compiled by Gabriel Mtsire. In Gvirgvini, exactly the same identical compilation style appears as in other collections compiled by him: in particular, a symbolic meaning is given to the number of chapters and narratives.

The structure of the collection Gvirgvini is thought out in advance. As we have already mentioned, symbolic meaning is attached to the number of chapters and narratives. In particular, the five chapters of the collection are meant as five senses, and the hundred narrations included in the collection is a parable about hundred sheep.

The largest number of the Gvirgvini copies is preserved at the National Center of Manuscripts, as well as: the National Archive of Georgia; Historical and Architectural Museum of the Dadiani Palace (in Zugdidi); Historical Museum of Sergi Makalatia (in Gori); in the depository of the Bodleian Library at the Oxford University, the Institute of Oriental Manuscripts of the Russian Academy of Sciences, St.Petersburg.

CHAPTER III

TENDENCIES OF THE SOURCES OF THE G VIRGVINI (GENERAL CHARACTERISTICS OF AUTOGRAPHS, GABRIEL MTSIRE'S CALLIGRAPHY, ORTHOGRAPHY, USE OF OLD GEORGIAN GRAPHEMES AND PUNCTUATION)

The text of the collection Gvirgvini compiled by Gabriel Mtsire (235 pp. B5 format) was scientifically established and supplemented by scholarly apparatus. For the thorough study of the text of the copies (44 copies) stored in depositories, we used the eight most important manuscripts, which were selected because of their antiquity, authenticity and completeness (Zsiem 23374 / s 16; A 228; A 723, A 427; S 2331; S 1389; A 3489; A; 537). At the same time, we made use of the Gvirgvini published as a book by Stephane (Vasil) Karbelashvili in 1892. We attached importance to this publication because during its preparation St Stephane may have had at his disposal such sources which failed to come down to us today.

The sources used are given in the footnotes arranged in chronological order and the changes identified between the copies are indicated in the footnotes.

Only two of the Gvirgvini copies are autographs dated July 29, 1794 and April 26, 1795. The basis for establishing a critical text was the earliest autograph of 1794. We consider the earliest autograph as an estimated date for the completion of the manuscript collection Gvirgvini. Forty-four copies of Gvirgvini are preserved in the depositories of antiquities. Two of them are Gabriel Mtsire's manuscripts. To present a full picture of the copies, we considered it necessary to create, as far as possible complete list of copies and a description of the Gvirgvini that has not been done so far.

Based on the comparison of the autographs of Gvirgvini, the following tendencies have been identified: the orthography in autographic texts is not strictly observed. By grouping and analysis of the differences presented in spelling, it appears that Gabriel Mtsire equally uses the vowel უ [u] and consonant ვ [v] in the new and archival spelling of the separate words and different spellings of both words and grammatical forms. In our view, the work done in this respect gives an idea not only about Gabriel Mtsire's language and style but also about his epoch and, therefore, is a good material for learning the history of the language.

St Gabriel writes the titles of the books he created in Asomtavruli script, where he uses the spelling norms of the old Georgian language. For example: in the text the letter ჳ is not used at all, but it is used in the titles written in Asomtavruli.

If one and the same word is written twice incorrectly in the text, it is marked with dots, indicating that it is superfluous.

In the text, the name of the Lord is given by Saint Gabriel in two ways: in Mkhedruli script and by word-shortening, in Khutsuri script. As a sign of deep veneration, any word that denotes God begins with Mtavruli capital letters.

St. Gabriel's handwriting, in general and including the Gvirgvini is refined and accurate. In this regard, in order to present a full picture we have compiled a table of typical outlines of graphemes on the basis of his autographs, which are arranged in alphabetical order of the letters. We also presented word-shortenings in the form of a table. The study has shown that Gabriel Mtsire's calligraphy was not changed significantly over the years.

The autograph of the Gvirgvini and graphological analysis of the manuscripts held in the repositories under the name of Gabriel Mtsire (done by him) evidence that all the manuscripts preserved as St. Gabriel's autograph appear to have been written by his hand and belong to him.

At the end of the 18th century, the sounds expressed by the graphemes ჳ, ჴ, ჵ, ჶ, ჷ, ჸ were not used in the spoken language any more, but they

were used in writing. In Gabriel Mtsire's autographs there are cases where these graphemes appear in the first autograph and in the later are omitted. Sometimes vice versa: a grapheme is absent in the original autograph and in the later its addition occurs.

In Gabriel Mtsire's handwritten texts, the punctuation marks are organized and systematized. Among them: the full stop is used in the function of a comma, and a colon – as a full stop. Highlighting a paragraph, the first letter of the word is written in Mtavruli and Asomtavruli letters and sometimes in cinnabar.

The rule of using quotation marks in the text is carefully thought out - the citations from the Holy Scriptures are not enclosed in quotes by Gabriel Mtsire but placed on the edges, along the citation. We suppose that such use of quotation marks by St. Gabriel Mtsire was a deliberate way out from the inconvenience caused in him by enclosing in quotes the excerpts from the Holy Scripture.

CHAPTER IV

COMPARATIVE STUDY OF THE AUTOGRAPHS AND THE CHOICE OF THE MAIN SOURCE

(Comparative analysis of the autographs, defects of the later autograph, right corrections introduced to the later autographs, conceptual changes, selection of the main source)

As a result of a comparative study of St Gabriel Mtsire's autographs, there have been revealed the cases when the old language forms, characteristic of the earliest autograph are changed by the new ones. Sometimes a word is replaced by synonym. Some words are removed or added. There are instances when the constructions and word forms are modified, but the meaning does not change. There are cases in which the correct spelling of the existing words is given in an irregular form in the later autograph or correct grammatical form is changed. There are instances when earlier variant reading in the later autograph is adjusted and corrected. There are far more such cases as compared with the opposite.

The difference existing between the autographs belongs to the group of variants that do not cause content change, i.e. there is no conceptual difference between the autographs. There is only one exception when in a later autograph a sentence lacks three words as compared to an earlier autograph and this leads to a change in meaning. And in this single case, too, three words are

missing mechanically during coping.

The changes in the variants evidence that when copying the text again, Gabriel Mtsire as an author-compiler and not just as an ordinary copyist, freely makes linguistic and stylistic changes in the texts.

The comparison of the text Gvirgini with unauthorized copies has shown that not a single unauthorized copy thoroughly follows the existing two autographic sources of Gvirgini, there are deviations and confusions.

The study has shown that the copies of Gvirgini examined by us and presented in variants were mainly copied from the autographs. The manuscripts stored under the numbers A 723, A 427, S 2331, S 1380 in most cases follow the autograph stored under the number A.228, while manuscripts stored under the numbers A341, A 537 mostly follow the autograph preserved under the number N16.

Statistical investigation was conducted on the basis of two autographs and six handwritten copies according to which the manuscript S 2331 revealed the closest proximity to the autograph. Of the six studied copies of the manuscript A537, the biggest difference from the autographs is manifested by the manuscript A537. With regard to autographs, the number of variant differences in non-autographic texts is quite large. However, despite this, more or less similarity of manuscript copies with autographs is well expressed. Despite this, the conceptual difference between sources is not noticed.

According to textual principles, when choosing a main text, the autograph has a definite advantage over unauthorized copy, i.e., in the event that the copy does not show any sign that the author has read it and corrected. As far as none of 42 copies of Gabriel Mtsire's Gvirgini is authorized, we had to choose the main text from the two autographs available to us.

In the ordinary situation with regard to handwritten texts of the 19th -20th centuries, the later autograph is usually chosen as a main text, if the last will of the author is better expressed in it. In this case, a comparative study of Gabriel Mtsire's autographs of the Gvirgini convinced us that the author did not introduced conceptual changes in the later autograph (A228) but mechanical errors and lapses are almost three times more than in the early one.

With account of this, an earlier autograph (N16) at our disposal was chosen as a main text rather than the later autograph (A 228). To show the variant differences, we compared it with all the other (6) manuscripts and Vasil Karbelashvili's edition. In the text, presented as an appendix, the sources are arranged chronologically and the differences identified between the copies are indicated in the footnotes.

CHAPTER V

THE ORIGIN OF THE NARRATIVES INCLUDED IN THE GVIKRVINI

In order to determine the origin of the narratives included in the Gvirgvini, we compared them with patericons translated in different times: 1. John Moschus (ca 550-634), Collection of Patericons (7th c.), Leimonarion; 2. The Alphabetic Patericon. Selected Teachings of Scete Fathers; 3. The Lausaicon by St Palladius of Helenopolis; 4. Teachings of Holy Fathers translated by Euthymius the Athonite (11th c.); 5. A collection of the teachings and narratives of the Holy Fathers of the 11th and 12th centuries by Hieromonach Theophilus; 6. The Lives of Desert Fathers by Rufinus; 7. Also a collection of apophthegmatic narratives: The anonymous sayings of the Desert Fathers.

The comparison of the above-mentioned sources of the narratives included in the Gvirgvini evidences that the narrations 13, 15, 19, 28, 57, 59, 63, 64, 65, 76, 95, 97 coincide in the text with the Leimonarion by John Moschus; the narratives 23, 24, 26, 44, 51, 75, 82, 84, 90, 96, 97 show similarity with the text The Alphabetic Patericon. Selected Teachings of Scete Fathers; the narratives 90 and 91 coincide with the text of The Lausaicon; 72, 74, 75, 80, 85, 98 coincide with the text of The Teachings of the Holy Fathers translated by Euthymius the Athonite; the narratives 1, 4, 5, 6, 23, 24, 26, 37, 39, 40, 44, 48, 49, 51, 56, 59, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 90, 96, 98 coincide in content with the patericons translated by hieromonach Theophilus; the narrative 45 coincides in content with the text of The Lives of Desert Fathers by Rufinus; the narratives 40, 51, 53, 56, 70, 72, 81, 97, 98 coincide in content with the English-Greek edition of apophthegmatic narratives.

The comparison with other earlier and existing patericons of the Gvirgvini has shown that they are revised and given a new image.

CONCLUSIONS

St. Gabriel Mtsire, a monk active in St. John the Baptist (Natlismtsemeli) monastery is the most prominent representative of the Gareja literary school at the Gareja desert in the second half of the 18th century.

The study of Gabriel Mtsire's life and activities, as well as the scientifically-based research and treatment of the texts created by him has revealed hitherto unknown and unexplored issues. New details about his life have been revealed filling the gaps in his biography:

Gabriel Mtsire appeared in the monastery of St. John the Baptist in Gareja circa 1773. After coming to the monastery, he was tonsured a monk.

Taking into account Ivane Lolashvili's opinion that St. Gabriel came to the monastery at the age of 20-25, the presumable date of Gabriel Mtsire's birth must have been the period of time from 1748 to 1753 (subtracting 20-25 from 1773).

St. Gabriel is supposed to be consecrated deacon from 25 January 1786 to 10 July 1892.

By means of the inscription on two different manuscripts which fill each other the precise date of St. Gabriel's death has been established: 11 March 1802. He is buried in St. John the Baptist monastery.

The time of the canonization of Saint Gabriel fell on not earlier 11 March 1802 and no later than 3 April 1815.

Gabriel Mtsire began his literary activity by copying and sorting of various books from the eighties of the 18th century. Later he created original works and was engaged in compilation and editorial work.

He also wrote original works such as: An Explanation of the Hierarchical Liturgy, The Life and Labors of Venerable Schemamonk Onisphore, Spiritual Stories of the Pious, An Explanation of the Our Father", An Explanation of the Mazar and A Short Story of Porphyry which were collected by him as one manuscript book under the title Jvarshemosili in 1801-1802. The fact that these texts actually belong to Gabriel Mtsire are evidenced on the basis of this research. The last original text of Gabriel Mtsire is Qebiti Sitkyva (The Word of Praise) written from the beginning of 1802 until 11 March 1802. The documentary source of this text is mentioned, but it is not found in the depositories of the antiquities.

The collections compiled by Saint Gabriel are as follows: Gvirgvini (The Crown), Samotkhis Quavili (The Flower of Paradise), Okhros Tskaro (The Golden Spring), Klite (The Key), Supeva (The Reign), Manana (Manna), Samaseuli (The Three Hundred). The fact that they are compiled by Saint Gabriel is evidenced from their analysis and data existing in various sources. In terms of compilation and editing, they are performed in one style. Symbolic meaning is attached to the number of narrations and chapters. The narratives are included in the book in a revised form. The majority of the autographs of these manuscripts are supplemented with the signature of Gabriel Mtsire which is the same as in his original texts.

The identical editorial-compiling approach of these collections, free and at the same time qualitatively similar revision illustrates the literary principles

established by Gabriel Mtsire, which made a significant contribution to the renewal and development of Georgian theological writings.

Editions of complete and fragmented texts of Gabriel Mtsire's literary heritage were prepared in the years 1892-2019: by St Stephane Karbelashvili, St Grigol Peradze, I. Lolashvili, Z. Skhirtladze, K. Kenkishvili, E. Kochlamazashvili, E. Gabidzashvili, M. Kavtaria, V. Silogava, P. Tsiklauri, D. Chanadiri and G. Kalandadze.

As part of this study, we have compiled a complete bibliography of Gabriel Mtsire's literary heritage and their editions for the qualified research of the original and editorial-compilative activities of St. Gabriel. We also compiled a complete list and description of the copies of the Gvirgvini collection. The largest number of the Gvirgvini is stored in Georgia and also in England and Russia.

Within the framework of this thesis we have examined Gabriel Mtsire's collection Gvirgvini which is distinguished by the abundance of the copies (44 manuscripts), which indicates its popularity. This text, which has not yet been scientifically studied, was established on the basis of eight manuscripts (Zsiem 23374 / Hr 16; A 223; A 723, A 427; S 2331; S 1389; A 341; A 537) and comparison of one printed source; prepared it for publication and supplied with a full critical apparatus.

The structure of Gvirgvini is thought out in advance. A symbolic meaning is given to the number of chapters and narratives included and the texts are edited.

There exist two autographs of the Gvirgvini. To establish a critical text, we chose the earliest autograph as a main manuscript because it contains fewer errors. However, there are no conceptual changes between autographic texts.

As a probable date for the creation of the collection Gvirgvini we consider the date of completion of his early autograph - July 29, 1794.

The orthography is not strictly observed in the autographs of Gvirgvini. Grouping and analyzing the distinctions presented in the spelling reveals that Gabriel Mtsire equally uses the sound “უ”[u] and the consonant “ვ”[v]; new or archaic spelling of individual words; different spellings of both words and grammatical forms. In our opinion, the work done in this respect, will provide insight not only into the language and style of Gabriel Mtsire but also reflects the literary background of that epoch.

St. Gabriel writes the titles of books created by him in Asomtavruli script. When writing the same word twice mechanically, the word for removal is enclosed in dots. The name of the Lord in the text is presented in two ways:

with word-shortenings, Khutsuri script and without word-shortenings in Mkhedruli script. To express special reverence, any word denoting God in the text begins with Mtavruli capital letter. Gabriel Mtsire's calligraphy was not significantly changed over the years.

On the basis of St Gabriel's autographs, we have compiled a table of typical shape of the graphemes and a list of all word-shortenings.

In Gabriel Mtsire's autographs there are cases when some graphemes are present in the first autograph and in the second are deleted. Sometimes it is vice versa.

In the texts, punctuation marks are arranged and systematized. The full stop is used with the function of a comma, the colon as a full stop. To mark a paragraph, the first letter of the word is written in Mtavruli and Asomatavturi, sometimes with a cinnabar. The citations from the Holy Scriptures are not enclosed in the quotation marks but they are put along the citation, on the margin.

As a result of a comparative study of St. Gabriel Mtsire's autographs, there were revealed the instances in which the forms of old language characteristic of the earliest autographs were replaced with new ones. Sometimes the word is replaced with a synonym. Some words are deleted or added. There are cases when the structure and word-forms are changed, but the meaning remains unchanged. There are cases when the correct spelling of words has an irregular form of the latter or the correct form of the form changes. There are cases when the correct spelling of the existing words in the later autograph is given in an irregular form or the correct grammatical form is changed. There are cases when the earlier variant reading in the later is made precise and corrected. There are almost three times more such examples as compared to the opposite.

The unauthorized sources of the Gvirgvini do not thoroughly follow autographic sources; there are also deviations and confusions. The manuscripts stored under numbers A 341, A 537 in most cases follow the autograph preserved under number N16 but the Mss under numbers A723, A 427, S 2331, S 1380 in most cases follow the autograph preserved under number A-228. In relation to the autographs the number of variant differences in non autographic texts is quite large. The Ms S 2331 displays the greatest affinity to the autographs, and the Ms 537 shows the biggest difference.

The search for the primary sources of the narratives included in the Gvirgvini evidences that the narratives: 13, 15, 19, 28, 57, 59, 63, 64, 65, 76, 95, 97 in their content coincide with Leimonarion by John Moschqus; the narratives

23, 24, 26, 44, 51, 75, 82, 84, 90, 96, 97 coincide with the text Alphabetical Patericon. Selected Teachings of Fathers of the Scete; the narratives 90 and 91 coincide with the text of Lausaicon; the narratives 72, 74, 75, 80, 85, 98 show similarities with the text translated by Euthymius the Athonite The Teachings of the Holy Fathers; the narratives 1, 4, 5, 6, 23, 24, 26, 37, 39, 40, 44, 48, 49, 51, 56, 59, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 90, 96, 98 coincide in content with patericons translated by hieromonach Theophilus; the narrative 45 of the Gvirgvini coincides in content with the text the Lives of the Desert Fathers by Rufinus; the narratives 40, 51, 53, 56, 70, 72, 81, 97, 98 coincide with English-Greek edition of apophthegmatic narratives.

The study of Gabriel Mtsire's life and activities has revealed hitherto unknown details of his life, highlighted the significance of the original works and editorial-compilation activity of this saint monk in the development of Georgian literature; as well as his contribution as a compiler of the collections which are based on a completely new editorial concept focusing on didactic outcomes.

Publications and public presentations around dissertation:

Scientific articles

1. „Patrological Collection “Samotkhis Quavili” (The Flower of the Paradise), its Sources, Specificity and Origin“, <https://www.litinfo.ge/vol.10.-iss-1/kalandadze.pdf>
2. „St Gabriel Mtsire and his Work “Gvirgvini” (the Crown)“, “Moambe“ - Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences, vol. 13, N1, 2019.
3. „Linguistic Studies for Establishing a Critical Text“, “Moambe“ - Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences, vol. 13, N3, 2019.
4. „On the State of Studying the Georgian Written Culture before and in the Digital Era“, European Researcher. Series A, 2019, 10(2).
5. „St Gabriel Mtsires Gvirgvini and their Manuscripts“, “Niko Nikoladze and Georgia”, Khashuri municipality museum union periodical, 2019.

Books prepared and edited by a doctoral student

1. “Samotkhis qvavili”, Mtatsminda Publishers, 2017.
2. “An Explanation of the Hierarchical Liturgy”, Mtatsminda Publishers, 2017.
3. “Samaseuli”, Mtatsminda Publishers, 2018.
4. “Jvarshemosili”, Mtatsminda Publishers, 2018.
5. “Oqros tskaro”, Mtatsminda Publishers, 2019.
6. “klite”, Mtatsminda Publishers, 2019.

Conferences

1. “Subject of origin of St Gabriel Mtsire’s “Samotkhis Quavili”, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, I International Symposium of Young Scholars in the Humanities, 20-23 november, Tbilisi, 2017.
2. “St Gabriel Mtsire’s “Samaseuli”, Iakob Gogebashvili Telavi State University, XX (76) scientific conference of Professor-Teachers and doctorants, 2018.
3. “St Gabriel Mtsire and Compiling features of his works”, Iakob Gogebashvili Telavi State University, XXI (77) scientific conference of Professor-Teachers and doctorants, 2019.

ნაშრომი განხორციელდა შოთა რუსთაველის საქართველოს
ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ დაფინანსებული გრანტის (N
DP2016_18 "ტექსტოლოგია და გამოცემათმცოდნეობა") ფარგლებში.

This work was supported by Shota Rustaveli National Science Foundation
(SRNSF) [Grant # DP2016_18 'Textual Scholarship and Editorial Studies'].

სტამბა - „პეტიტი“

რედაქტორი - ლევან შავლაყაძე

სტილისტი - გია ორჯონიკიძე

The printing house - "Petite"

Editor - Levan Shavlakadze

Stylist - Gia Ordzhonikidze